

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU14

Medborgarskap

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden om svenskt medborgarskap. Motionerna handlar bl.a. om språk- och samhällskunskapstester och egen försörjning som villkor för svenskt medborgarskap samt om skärpning av det s.k. hemvistkravet.

I betänkandet finns åtta reservationer (M, SD, KD).

Behandlade förslag

Cirka 30 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden.....	6
Medborgarskapsfrågor.....	6
Reservationer	14
1. Förvärv av medborgarskap, punkt 1 (M).....	14
2. Förvärv av medborgarskap, punkt 1 (SD)	15
3. Förvärv av medborgarskap, punkt 1 (KD).....	16
4. Vandelskrav för unga, punkt 2 (M, SD)	17
5. Hemvistkrav, punkt 3 (M).....	18
6. Hemvistkrav, punkt 3 (SD).....	19
7. Barns rättigheter i vissa medborgarskapsärenden, punkt 4 (M, SD).....	19
8. Befrielse från och förlust av medborgarskap, punkt 5 (SD)	20
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	21
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	21

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Förvärv av medborgarskap

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1124 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2020/21:1620 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9,

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkandena 2 och 4–7,

2020/21:2332 av Boriana Åberg (M),

2020/21:2341 av Boriana Åberg (M),

2020/21:2690 av Nina Lundström (L),

2020/21:2700 av Leila Ali-Elmi (MP),

2020/21:3234 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 5,

2020/21:3405 av Sofia Damm m.fl. (KD) yrkande 30,

2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkandena 1, 2 och 5 samt

2020/21:3663 av Hans Eklind m.fl. (KD) yrkandena 45–47.

Reservation 1 (M)

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (KD)

2. Vandelskrav för unga

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:522 av Josef Fransson (SD),

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 3 och

2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 4.

Reservation 4 (M, SD)

3. Hemvistkrav

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 1 och

2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 3.

Reservation 5 (M)

Reservation 6 (SD)

4. Barns rättigheter i vissa medborgarskapsärenden

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 9 och

2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 6.

Reservation 7 (M, SD)

5. Befrielse från och förlust av medborgarskap

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:614 av Kerstin Lundgren (C) och
2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 10.
Reservation 8 (SD)

Stockholm den 11 februari 2021

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Rikard Larsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Rikard Larsson (S), Maria Malmer Stenergard (M), Carina Ohlsson (S), Katarina Brännström (M), Teresa Carvalho (S), Elisabeth Björnsdotter Rahm (M), Julia Kronlid (SD), Emilia Töyrä (S), Hans Eklind (KD), Bengt Eliasson (L), Jonas Andersson i Skellefteå (SD), Mats Berglund (MP), Arin Karapet (M), Mattias Vepsä (S), Jennie Åfeldt (SD), Jonny Cato (C) och Christina Høj Larsen (V).

Redogörelse för ärendet

Utskottet behandlar i detta betänkande 29 motionsyrkanden om svenskt medborgarskap som väckts under allmänna motionstiden 2020/21.

En redovisning av motionerna finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Medborgarskapsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället som villkor för att få svenskt medborgarskap, försörjnings- och hemvistkrav samt uppvärdering av medborgarskapets betydelse.

Jämför reservation 1 (M), 2 (SD), 3 (KD), 4 (M, SD), 5 (M), 6 (SD), 7 (M, SD) och 8 (SD).

Gällande ordning

Allmänt

Frågor om medborgarskap regleras i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap, förkortad MedbL. Enligt 1 § MedbL är det svenska medborgarskapet ett rättsligt förhållande mellan medborgaren och staten som medför rättigheter och skyldigheter för båda parter. Medborgarskapet förenar alla medborgare och står för samhörighet med Sverige. Medborgarskapet representerar det formella medlemskapet i det svenska samhället och är en grund för folkstyrelsen.

Förvärv av medborgarskap genom ansökan, s.k. naturalisation

Naturalisation innebär att en utlänning under vissa givna förutsättningar beviljas svenskt medborgarskap. Någon absolut rätt till naturalisation finns inte, även om villkoren i och för sig är uppfyllda (prop. 1975/76:136 s. 34). Det är fråga om en exklusiv rätt för staten att, efter en diskretionär prövning inom ramen för en rimlig tolkning av medborgarskapslagstiftningen, avgöra om en person bör tas upp till svensk medborgare eller inte (prop. 1997/98:178 s. 15).

I lagstiftningen finns ett s.k. hemvistkrav med innebörden att en utlänning efter ansökan kan beviljas medborgarskap om han eller hon har varit bosatt i Sverige i minst fem år. För statslösa och flyktingar gäller dock att medborgarskap kan beviljas efter minst fyra år och för nordiska medborgare efter minst två år (11 § 4 MedbL). Vidare krävs att utlänningen har

- styrkt sin identitet
- fyllt 18 år
- permanent uppehållstillstånd
- haft och kan förväntas ha ett hederligt levnadssätt (11 § MedbL 1–3 och 5).

Det finns dock särskilda bestämmelser om undantag från villkoren för naturalisation (dispens). Dispens får medges om sökanden tidigare har varit svensk medborgare, är gift eller sambo med en svensk medborgare eller om det finns andra särskilda skäl till det. Dessutom får en sökande som inte kan styrka sin identitet naturaliseras om han eller hon sedan minst åtta år har hemvist här i landet och gör sannolikt att den uppgivna identiteten är riktig (12 § MedbL).

Medborgarskap för barn och unga vuxna

Att medborgarskapet överförs från en förälder till ett barn ger uttryck för den s.k. härstammingsprincipen, dvs. att föräldrarnas medborgarskap avgör vilket medborgarskap deras barn får. Territorialprincipen innebär att barnet får medborgarskap i det land där barnet föds.

Sedan den 1 april 2015 gäller att ett barn till en förälder som är svensk medborgare får svenskt medborgarskap vid födelsen (2 § MedbL). Ett barn som har fötts i Sverige och som sedan födelsen är statslöst får svenskt medborgarskap genom anmälan av den eller dem som har vårdnaden om barnet, om barnet har permanent uppehållstillstånd och hemvist här i landet (6 § MedbL). Vidare kan ett barn få svenskt medborgarskap genom anmälan av den eller dem som har vårdnaden om barnet, om barnet har permanent uppehållstillstånd i Sverige och hemvist här i landet sedan tre år eller, om barnet är statslöst, två år (7 § MedbL).

En utlänning som har fyllt 18 men inte 21 år förvärvar svenskt medborgarskap genom anmälan, om han eller hon har permanent uppehållstillstånd i Sverige och hemvist här i landet sedan han eller hon fyllde 13 år eller, i fråga om den som är statslös, 15 år (8 § MedbL).

Medborgarskapsцерemonier

Varje kommun ska minst en gång om året anordna en ceremoni för nya svenska medborgare för att högtidlighålla deras nya medborgarskap. Vid medborgarskapsцерemonin ska innehållet i 1 § första stycket MedbL förmedlas (29 § MedbL).

Befrielse från och förlust av medborgarskap

En svensk medborgare förlorar sitt svenska medborgarskap när han eller hon fyller 22 år om han eller hon är född utomlands, aldrig haft hemvist i Sverige och inte heller varit här under förhållanden som tyder på samhörighet med landet. På ansökan som görs innan den svenska medborgaren fyller 22 år får det dock medges att medborgarskapet behålls. Personen förlorar emellertid inte sitt svenska medborgarskap om detta skulle leda till att han eller hon blir statslös (14 § MedbL).

Den som är eller önskar bli utländsk medborgare får på ansökan befrias från sitt svenska medborgarskap. Befrielse ska medges den som saknar hemvist i Sverige. Den som har hemvist i Sverige får vägras befrielse endast om det finns särskilda skäl. Är sökanden inte redan utländsk medborgare ska det som

villkor för befrielsen från svenskt medborgarskap krävas att han eller hon inom en viss tid förvärvar medborgarskap i ett annat land (15 § MedbL).

Motionerna

Förvärv av medborgarskap

Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) begär i kommittémotion 2020/21:3526 yrkande 1 ett tillkännagivande om krav på kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället för medborgarskap. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att utreda införandet av ett krav på huvudsaklig försörjning, som inte är i form av försörjningsstöd, för beviljande av medborgarskap i Sverige. Enligt motionärerna är det rimligt att förvänta sig att nya medborgare kan försörja sig själva. I yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att införa krav på skötsamt liv för alla över 15 års ålder som söker medborgarskap. Motionärerna anför att ett krav på skötsamt liv tydliggör vikten av ett hederligt levnadssätt och innebär ett uppvärderande av det svenska medborgarskapet. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att systemet för medborgarskapsцерemonier i Sverige ska uppvärderas. Motionärerna anser att en översyn bör göras i detta syfte.

I motion 2020/21:2341 av Boriana Åberg (M) begärs ett tillkännagivande om att ändra lagen om svenskt medborgarskap. För att främja integrationen bör det för medborgarskap krävas att man kan försörja sig själv. Den som har försörjts av samhället bör även ha återbetalat skulden innan svenskt medborgarskap beviljas. Vidare bör ett språkstest införas. Yrkanden om språkstest finns även i motion 2020/21:2332 av samma motionär och i motion 2020/21:1124 av Ann-Sofie Lifvenhage (M).

I partimotion 2020/21:1620 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD) yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om ett stärkt medborgarskap. För att upptas till svensk medborgare bör det bl.a. krävas att utlänningen kan svenska och har en god förståelse för vårt samhälle, vår kultur och vår historia. Vidare ska han eller hon ha försörjt sig själv under sin tid i Sverige och fört en oklanderlig och hederlig vandel. Medborgarskapsprocessen bör avslutas med en ordentlig medborgarskapsцерemoni. I yrkande 9 begärs ett tillkännagivande om ett moratorium för beviljande av medborgarskap. Mot bakgrund av den extrema arbetsbelastningen på Migrationsverket och behovet av insatser för att höja värdet av medborgarskapet bör möjligheten att ansöka om och beviljas medborgarskap tillfälligt stoppas.

Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) begär i kommittémotion 2020/21:1621 yrkande 2 ett tillkännagivande om skärpta vandelskrav. Motionärerna anför att utlänningar med kriminella kopplingar och liknande asocialitet måste vara utestängda från medborgarskap. Medborgarskap ska återigen begränsas till utlänningar som på allvar fört en hederlig vandel. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om vandelskrav för unga. I dagsläget gäller inte vandelskraven för t.ex. minderåriga som har bott i Sverige i tre år och har permanent uppehållstillstånd, vilket i förlängningen innebär att även

myndiga personer kan bli medborgare i Sverige trots att de har dömts för grova brott. Vandelskraven bör omfatta alla straffmyndiga personer. I yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att utreda ett visst försörjningskrav för medborgarskap. Motionärerna anför att det bör ställas krav på en varaktigt försörjningsförmåga och att utlänningens självständighet gentemot de allmänna bidragssystemen bör beaktas särskilt. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om språkrav och språktest. Att behärska det svenska språket i såväl tal som skrift ska vara ett självklart grundkrav för att beviljas svenskt medborgarskap. I yrkande 6 begärs vidare ett tillkännagivande om samhällskunskapskrav och samhällskunskapstest. Kunskaper om bl.a. den svenska demokratin, jämställdhet, jämlikhet och yttrande- och åsiktsfrihet ska säkerställas genom prov innan medborgarskap beviljas. Dessutom begärs i yrkande 7 ett tillkännagivande om en lojalitetsförklaring. Utöver de krav på hederligt levnadssätt som i dag finns för att beviljas medborgarskap bör enligt motionärerna en obligatorisk lojalitetsförklaring införas, som ett sista steg i ansökningsprocessen för medborgarskap.

I motion 2020/21:522 av Josef Fransson (SD) begärs ett tillkännagivande om att 8 § MedbL bör strykas. Motionären anför att myndiga personer mellan 18 och 21 år i dagens system får medborgarskap utan att det prövas om de är laglydiga. Alla personer över 18 år bör få en likvärdig prövning, där kriminell leverne bör vara ett viktigt kriterium.

Hans Eklind m.fl. (KD) begär i kommittémotion 2020/21:3663 yrkande 45 ett tillkännagivande om att uppvärdera medborgarskapets betydelse. Motionärerna anför att medborgarskap medför långtgående rättigheter och att villkoren för att förvärva medborgarskap bör skärpas. Alla som blir medborgare eller myndiga bör få en medborgarbok där de rättigheter och skyldigheter som följer av medborgarskapet förmedlas. I yrkande 46 begärs ett tillkännagivande om medborgarskapsceremonier. Motionärerna anför att alla kommuner ska arrangera offentliga medborgarskapsceremonier för att välkomna nya medborgare. I yrkande 47 begärs ett tillkännagivande om att införa godkänt språkprov och samhällsorienteringsprov som villkor för att kunna anhölla om svenskt medborgarskap. En begäran om ett motsvarande tillkännagivande finns i kommittémotion 2020/21:3405 av Sofia Damm m.fl. (KD) yrkande 30.

I partimotion 2020/21:3234 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om uppvärderat medborgarskap. Motionärerna anför att ett språkrav stärker medborgarskapets status och är en viktig symbol för principen om att alla ska kunna kommunicera med varandra i ett samhälle. Alla nyanlända ska delta i samhällsorientering. Den som är vuxen och vill bli svensk medborgare ska ha deltagit i utbildningen och göra ett enklare samhällstest.

I motion 2020/21:2690 av Nina Lundström (L) begärs ett tillkännagivande om att införa territorialprincipen jämte härstamningsprincipen vid bestämmandet av medborgarskap för barn. Den rådande härstamningsprincipen bör kompletteras med territorialprincipen, som tar sin utgångspunkt i frågan om var barnet föds. Barn som föds i Sverige bör således erbjudas medborgarskap.

I motion 2020/21:2700 av Leila Ali-Elmi (MP) begärs ett tillkännagivande om att grupper som inte kan styrka sin identitet på grund av omständigheter som de inte kan påverka ska ha samma möjlighet till medborgarskap som andra.

Särskilt om hemvistkravet

Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) begär i kommittémotion 2020/21:3526 yrkande 3 ett tillkännagivande om att hemvistkravet för medborgarskap i Sverige som huvudregel ska förlängas med två år. Motionärerna anför att hemvistkravet enligt huvudregeln bör vara sju år. Hemvistkravet för statslösa och flyktingar bör vara sex år.

I kommittémotion 2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om längre hemvisttid för att beviljas medborgarskap. För medborgarskap bör det som huvudregel krävas tio års hemvist i Sverige. Nordiska medborgare bör dock även i fortsättningen kunna få medborgarskapet tidigare, närmare bestämt efter fyra års hemvist i Sverige.

Befrielse från och förlust av medborgarskap

Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) begär i kommittémotion 2020/21:3526 yrkande 6 ett tillkännagivande om att befrielse från barns medborgarskap alltid ska prövas av domstol. Motionärerna anför att vårdnadshavare som vill gifta bort eller låta könsstympa sitt barn i dag kan befria barnet från det svenska medborgarskapet och därmed försvåra myndigheternas arbete med att skydda barnet. I fråga om barn bör befrielse från medborgarskap därför alltid prövas av domstol.

I kommittémotion 2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 9 begärs ett tillkännagivande om att skydda minderårigas svenska medborgarskap. Motionärerna anser att en ansökan om att säga upp ett svenskt medborgarskap alltid ska prövas i domstol om det gäller en minderårig. I yrkande 10 begärs ett tillkännagivande om frivilligt avsägande av svenskt medborgarskap i syfte att återvända. Svenska medborgare som tidigare har haft uppehållstillstånd på grund av skyddsskäl ska kunna ta del av de återvändandeinsatser som Migrationsverket erbjuder, inklusive återetableringsbidrag. Detta bör villkoras med att de fransäger sig det svenska medborgarskapet. Om personen inte stannar i hemlandet och väljer att inte fransäga sig det svenska medborgarskapet ska återetableringsbidraget återbetalas.

I motion 2020/21:614 av Kerstin Lundgren (C) begärs ett tillkännagivande om att slopa förlust av medborgarskap vid 22 års ålder. Den som är född som svensk medborgare men bor i ett annat land bör inte förlora sitt medborgarskap när han eller hon fyller 22 år. Åtgärder bör vidtas för att göra det lättare att återfå ett förlorat medborgarskap.

Utskottets ställningstagande

Enligt 1 § MedbL – den s.k. portalparagrafen – är det svenska medborgarskapet ett rättsligt förhållande mellan medborgaren och staten som medför rättigheter och skyldigheter för båda parter. I paragrafen anges att medborgarskapet förenar alla medborgare och står för samhörighet med Sverige. Det representerar det formella medlemskapet i det svenska samhället och är en grund för folkstyrelsen.

Numera är det obligatoriskt för kommunerna att en gång per år anordna ceremonier för nya svenska medborgare för att högtidlighålla deras nya medborgarskap (29 § MedbL). Välkommandet är frivilligt för den enskilde och får utformas efter kommunernas skiftande förutsättningar och förhållanden. Mot bakgrund av portalparagrafen och vad som redan gäller i fråga om medborgarskapsцерemonier anser utskottet att det saknas skäl att föreslå ett tillkännagivande om en uppvärdering av medborgarskapet eller om ceremonierna. Utskottet finner inte heller skäl att ställa sig bakom motionsyrkanden om en lojalitetsförklaring som ett sista steg i processen för att få ett medborgarskap eller om att införa ett moratorium för beviljande av medborgarskap.

Den svenska medborgarskapslagstiftningen byggde fram till införandet av 2001 års lag i huvudsak på härstammingsprincipen, dvs. att föräldrarnas medborgarskap avgör vilket medborgarskap deras barn får. Genom ökade möjligheter för barn till utländska medborgare att få svenskt medborgarskap har den nuvarande lagen inneburit att territorialprincipen – dvs. att barnet får medborgarskap i det land där barnet föds – fått en allt större betydelse i svensk rätt. Utskottet är dock inte berett att ställa sig bakom förslag om att fullt ut införa territorialprincipen vid sidan om härstammingsprincipen.

Ett villkor för naturalisation är att den sökande ska ha styrkt sin identitet. Dispens kan emellertid medges för en sökande som inte kan styrka sin identitet om han eller hon sedan minst åtta år har hemvist i Sverige och gör sannolikt att den uppgivna identiteten är riktig. Enligt utskottets mening är det viktigt att det finns en bevislättnad för personer som har svårigheter att styrka sin identitet. Samtidigt är kunskap om sökandens identitet en grundläggande förutsättning för att beslutsmyndigheten på ett tillfredsställande sätt ska kunna pröva om villkoren för naturalisation är uppfyllda. Utskottet anser att de nuvarande reglerna tillgodoser dessa båda intressen och även i övrigt är väl avvägda.

När det gäller krav på kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället kan utskottet konstatera att regeringen i oktober 2019 gav en särskild utredare i uppdrag att ta fram förslag om att godkänt prov i svenska och i grundläggande samhällskunskap ska gälla som krav för svenskt medborgarskap (dir. 2019:70). Utredarens förslag lämnades i januari 2021 i delbetänkandet Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2). Utskottet, som anser att det är rimligt att ställa krav på vissa kunskaper i svenska och om det svenska samhället för att få

svenskt medborgarskap, ser positivt på det pågående arbetet. Eftersom beredningen bör avvaktas saknas det i nuläget skäl för riksdagen att göra tillkännagivanden i dessa frågor.

Frågan om att införa ett försörjningskrav för att få medborgarskap har lyfts i flera motioner. Ett försörjningsvillkor fanns i tidigare medborgarskapslagstiftning men togs bort 1976, bl.a. eftersom gruppen personer som fick socialhjälp var jämförelsevis liten och det fanns en godtagbar orsak, t.ex. bristande skolunderbyggnad eller yrkesutbildning (prop. 1975/76:136 s. 32). I nu gällande medborgarskapslagstiftning finns ett krav på hederligt levnadssätt för att få medborgarskap. Det har ansetts rimligt att betrakta skulder till det allmänna som särskilt belastande för den enskilde vid bedömningen av om detta krav är uppfyllt (MIG 2016:12). Med hänsyn till detta anser utskottet inte att det finns skäl att föreslå ett tillkännagivande om försörjningskrav.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan avstyrker utskottet motionerna 2020/21:1124 (M), 2020/21:1620 (SD) yrkandena 8 och 9, 2020/21:1621 (SD) yrkandena 4–7, 2020/21:2332 (M), 2020/21:2341 (M), 2020/21:2690 (L), 2020/21:2700 (MP), 2020/21:3234 (L) yrkande 5, 2020/21:3405 (KD) yrkande 30, 2020/21:3526 (M) yrkandena 1, 2 och 5 samt 2020/21:3663 (KD) yrkandena 45–47.

Frågan om i vilken utsträckning brott som en sökande har begått ska vara diskvalificerande är beroende av tidpunkten för brottet och brottets art. Upprepad brottslighet som inte upphört åtminstone några år före naturalisations-tillfället anses inte förenlig med lagens krav (prop. 1968:158 s. 84–85). När 2001 års lag infördes ersattes begreppet ”hederlig vandel” av uttrycket ”hederligt levnadssätt”. Av förarbetena framgår att det tidigare begreppet hederlig vandel ansågs otidsenligt men att någon ändring i sak inte var avsedd (prop. 1999/2000:147 s. 47). Utskottet, som inte är berett att ändra kravet på ett hederligt levnadssätt eller att införa vandelskrav för unga vuxna i anmälningsärenden, avstyrker motionerna 2020/21:522 (SD), 2020/21:1621 (SD) yrkandena 2 och 3 samt 2020/21:3526 (M) yrkande 4.

I några motioner föreslås en skärpning av hemvistkravet. Utskottet anser alltså att de krav på hemvisttid som gäller för olika personkategorier för att beviljas svenskt medborgarskap är rimliga och bör stå fast. Utskottet avstyrker därför motionerna 2020/21:1621 (SD) yrkande 1 och 2020/21:3526 (M) yrkande 3.

Den särskilda utredare som utrett frågan om godkänt prov i svenska och i samhällskunskap ska senast den 1 juli 2021 även lämna förslag till hur barns rättigheter i ärenden om befrielse från svenskt medborgarskap kan stärkas och hur möjligheterna att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap bör utökas (dir. 2019:70 och dir. 2020:130). Utskottet vill återigen understryka vikten av att förslag som stärker barnets rätt läggs fram så snart som möjligt. Inget barn ska kunna föras utomlands för att bli bortgift mot sin vilja. Med hänsyn till att utredningen pågår saknas anledning att rikta ett tillkännagivande till regeringen i frågan. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2020/21:1621 (SD) yrkande 9 och 2020/21:3526 (M) yrkande 6.

När det gäller befrielse från svenskt medborgarskap och bidrag till svenska medborgare som tidigare har haft uppehållstillstånd på grund av skyddsskäl och som vill bosätta sig i sitt ursprungsland kan noteras att det i gällande rätt finns ett system med resebidrag vid s.k. återvandring. Från detta system är svenska medborgare undantagna. Vidare finns möjligheter till återetableringsstöd för vissa utländska medborgare som har fått avslag på sin asylansökan i Sverige. Utskottet anser att regelverket för befrielse från svenskt medborgarskap inte bör ändras i aktuella delar och att reglerna för stöd och bidrag för att bosätta sig i sitt ursprungsland inte bör omfatta den som har ett svenskt medborgarskap. Det finns därför inte skäl att föreslå ett tillkännagivande om detta.

Om en svensk medborgare är född utomlands, aldrig har haft hemvist i Sverige och inte heller har varit här under förhållanden som tyder på samhörighet med landet förlorar han eller hon sitt svenska medborgarskap. Den svenska medborgaren får dock behålla sitt svenska medborgarskap om han eller hon ansöker om detta före 22 års ålder. Utskottet, som kan konstatera att den som fyllt 18 år dessutom kan ansöka om naturalisation, anser att regelverket i dessa delar är väl avvägt.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet även motionerna 2020/21:614 (C) och 2020/21:1621 (SD) yrkande 10.

Reservationer

1. Förvärv av medborgarskap, punkt 1 (M)

av Maria Malmer Stenergard (M), Katarina Brännström (M), Elisabeth Björnsdotter Rahm (M) och Arin Karapet (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:1124 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),
2020/21:2332 av Boriana Åberg (M) och
2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkandena 1, 2 och 5,
bifaller delvis motion
2020/21:2341 av Boriana Åberg (M) och
avslår motionerna
2020/21:1620 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9,
2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkandena 2 och 4–7,
2020/21:2690 av Nina Lundström (L),
2020/21:2700 av Leila Ali-Elmi (MP),
2020/21:3234 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 5,
2020/21:3405 av Sofia Damm m.fl. (KD) yrkande 30 och
2020/21:3663 av Hans Eklind m.fl. (KD) yrkandena 45–47.

Ställningstagande

Krav på kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället saknas helt i svensk medborgarskapslagstiftning i dag, vilket skiljer oss från de flesta jämförbara länder i och utanför Europa. Grundläggande kunskaper i svenska har stor betydelse för integrationen och leder till samhörighet med Sverige. Det är också nödvändigt med vissa kunskaper i svenska för att effektivt kunna utöva de demokratiska rättigheter som följer av medborgarskapet, såsom rösträtten i riksdagsval. Mot den bakgrunden bör det införas ett krav på grundläggande kunskaper i svenska språket för medborgarskap. Kunskap om landets samhällsförhållanden har också stor betydelse för integrationen. Det är rimligt att förvänta sig att en ny medborgare ska ha förvärvat grundläggande kunskaper om det svenska samhället. Därför bör även ett krav på grundläggande kunskaper om det svenska samhället krävas för medborgarskap. Möjlighet till dispens bör finnas från båda kraven.

En ny medborgare bör huvudsakligen kunna försörja sig utan försörjningsstöd. Krav på självförsörjning för medborgarskap finns med olika utformning i Danmark, Finland och Tyskland. Ett krav på självförsörjning för medborgarskap även i Sverige bör utredas. Undantag ska gälla om man är under 18 år eller om man är statslös.

Medborgarskapsцерemonier bidrar till att markera medborgarskapets vikt och betydelse. Medborgarskapsцерemonierna måste därför uppvärderas. En översyn bör ske i detta syfte.

2. Förvärv av medborgarskap, punkt 1 (SD)

av Julia Kronlid (SD), Jonas Andersson i Skellefteå (SD) och Jennie Åfeldt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:1620 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9 samt

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkandena 2 och 4–7 samt

avslår motionerna

2020/21:1124 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2020/21:2332 av Boriana Åberg (M),

2020/21:2341 av Boriana Åberg (M),

2020/21:2690 av Nina Lundström (L),

2020/21:2700 av Leila Ali-Elmi (MP),

2020/21:3234 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 5,

2020/21:3405 av Sofia Damm m.fl. (KD) yrkande 30,

2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkandena 1, 2 och 5 samt

2020/21:3663 av Hans Eklind m.fl. (KD) yrkandena 45–47.

Ställningstagande

Det är en självklarhet att medborgarskapet ska värderas högt. Kraven för att beviljas medborgarskap bör vara högt ställda. Det är beklagligt att vandelskravet kommit att urholkas. Utlänningar med kriminella kopplingar eller liknande asocialitet måste vara utestängda från medborgarskapet. Det är visserligen rimligt att en utlänning inte för alltid är utestängd från medborgarskapet för ett ringa brott som begåtts för länge sedan, men för den som begått grova brott ska det inte vara möjligt att upptas till medborgare. Frågan om vandelskraven i bred bemärkelse måste utredas, så att kraven skärps och

medborgarskapet uppvärderas. Medborgarskap ska återigen begränsas till utlänningar som på allvar fört en hederligandel.

Sverige bör utreda möjligheten att återinföra vissa krav på tryggad försörjning för att kunna beviljas medborgarskap. I bedömningen bör både nuvarande och tidigare förhållanden beaktas, och särskilt utlänningens självständighet gentemot de allmänna bidragssystemen. Det bör handla om varaktig försörjningsförmåga, främst genom arbete. I vissa fall bör undantag från försörjningskravet övervägas, exempelvis i fall som rör barn, varaktigt sjuka eller pensionärer.

Kunskaper om det svenska språket i såväl tal som skrift ska vara ett självklart grundkrav för att upptas till medborgare. Ett språkrav för att upptas till medborgare bör därför återinföras. Miniminivån bör motsvara godkända betyg i grundskolan eller nivå B2 enligt gemensam europeisk referensram för språk (GERS). För att bli medborgare i Sverige är det även rimligt att ha kunskap om hur det svenska samhället fungerar. Grundläggande kunskap om svensk historia är av vikt för att skapa förståelse för hur Sverige ser ut i dag, liksom för vilka skyldigheter och rättigheter som gäller inom olika områden. Kunskaperna ska säkerställas genom prov där provtagaren är fysiskt närvarande.

Det bör införas en obligatorisk lojalitetsförklaring som ett slutsteg i ansökningsprocessen för att medborgarskap ska godkännas. Denna lojalitetsförklaring bör hänvisa till vårt kungahus, vår demokrati och våra mest grundläggande värderingar. Den kan med fördel vara en del av de medborgarskaps-ceremonier som kommunerna sedan 2015 organiserar.

Den extrema arbetsbelastningen på Migrationsverket och de földeffekter detta haft på kontrollsystem och bedömningsförmåga påverkar besluten om medborgarskap. Det är lämpligt att tillfälligt stoppa möjligheten att ansöka om och beviljas medborgarskap. Ett sådant moratorium bör gälla åtminstone fram till dess att bättre rutiner för uppföljning, kontroll och kvalitetssäkring av fattade beslut har införts, och i avvaktan på att en ny lagstiftning i syfte att stärka medborgarskapets värde har kommit på plats.

3. Förvärv av medborgarskap, punkt 1 (KD)

av Hans Eklind (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:3405 av Sofia Damm m.fl. (KD) yrkande 30 och
2020/21:3663 av Hans Eklind m.fl. (KD) yrkandena 45–47 och
avslår motionerna

2020/21:1124 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),
2020/21:1620 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9,
2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkandena 2 och 4–7,
2020/21:2332 av Boriana Åberg (M),
2020/21:2341 av Boriana Åberg (M),
2020/21:2690 av Nina Lundström (L),
2020/21:2700 av Leila Ali-Elmi (MP),
2020/21:3234 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 5 och
2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkandena 1, 2 och 5.

Ställningstagande

Medborgarskapets betydelse behöver uppvärderas och villkoren skärpas. En jämförelse med övriga medlemsländer i EU visar på mer långtgående villkor för medborgarskap än de som gäller i Sverige.

För att tydliggöra medborgarskapets betydelse ska alla kommuner arrangera offentliga medborgarskapsцерemonier för att välkomna nya medborgare. Alla som blir medborgare eller myndiga bör också få en medborgarbok där de rättigheter och skyldigheter som följer av medborgarskapet förmedlas.

Det är väl underbyggt att kunskaper i det svenska språket har stor betydelse för integrationen. Ett visst mått av kunskaper i svenska förbättrar möjligheten att tillgodogöra sig en utbildning, få ett arbete och komma in i samhällsgemenskapen. Det bör införas ett språkrav för den som söker medborgarskap, såvida man inte har genomfört ett godkänt språkprov vid sin ansökan om permanent uppehållstillstånd. Den som ansöker om medborgarskap ska även ha genomgått undervisning i samhällsorientering med godkänt provresultat.

4. Vandelskrav för unga, punkt 2 (M, SD)

av Maria Malmer Stenergard (M), Katarina Brännström (M), Elisabeth Björnsdotter Rahm (M), Julia Kronlid (SD), Jonas Andersson i Skellefteå (SD), Arin Karapet (M) och Jennie Åfeldt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 3 och
2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 4 och
bifaller delvis motion
2020/21:522 av Josef Fransson (SD).

Ställningstagande

Unga vuxna mellan 18 och 21 år som har bott i Sverige sedan 13 års ålder – eller för den som är statslös från 15 års ålder – kan få svenskt medborgarskap genom ett förenklat anmälningsförfarande. Även minderåriga under 18 år kan få medborgarskap genom ett sådant förfarande. Det ställs då inget krav på ett skötsamt liv. Det bör införas ett krav på skötsamt liv för alla personer över 15 år som söker medborgarskap. En 15-åring som dömts för brott ska alltså kunna nekas medborgarskap. Det förtydligar vikten av ett hederligt levnadssätt och innebär ett uppvärderande av det svenska medborgarskapet.

5. Hemvistkrav, punkt 3 (M)

av Maria Malmer Stenergard (M), Katarina Brännström (M), Elisabeth Björnsdotter Rahm (M) och Arin Karapet (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 3 och avslår motion

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Den nuvarande ordningen med tidsbegränsade uppehållstillstånd som huvudregel bör permanentas. Det innebär att tidpunkten för förvärv av permanent uppehållstillstånd respektive svenskt medborgarskap i många fall kan komma att ligga mycket nära varandra om dagens hemvistkrav bibehålls. Som en följd av de ändrade reglerna för uppehållstillstånd bör därför hemvistkravet för medborgarskap förlängas. En sådan förändring skulle också medföra att våra regler bättre harmonierar med motsvarande regler i andra jämförbara länder.

Den nya huvudregeln i Sverige för den som ansöker om medborgarskap bör vara ett hemvistkrav på sju år i stället för fem år. Hemvistkravet för statslösa och flyktingar bör förlängas från fyra år till sex år. Möjlighet till förkortat hemvistkrav bör i dessa fall finnas för den som har varit svensk medborgare tidigare och ansöker om ett nytt medborgarskap samt för den som är gift eller sambo med en svensk medborgare. Dagens hemvistkrav på två år för nordiska medborgare bör behållas.

6. Hemvistkrav, punkt 3 (SD)

av Julia Kronlid (SD), Jonas Andersson i Skellefteå (SD) och Jennie Åfeldt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 1 och avslår motion

2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 3.

Ställningstagande

Med nuvarande regler kan det i vissa fall räcka med så kort hemvisttid som två år för att upptas till medborgare, även om det oftast snarare rör sig om tre eller fyra år, med en formell normaltids på fem år. En utlänning som upptas till svensk medborgare ska ha hunnit rota sig i Sverige ordentligt. Hemvistkravet behöver därför skärpas. Enligt normalregeln bör det återigen krävas tio års hemvist i Sverige för att upptas till medborgare. Nordiska medborgare bör även i fortsättningen kunna beviljas medborgarskap tidigare än övriga grupper, efter fyra års hemvist i Sverige. I hemvisttid ska inte inräknas tid som sökanden har bott i Sverige utan giltigt tillstånd.

7. Barns rättigheter i vissa medborgarskapsärenden, punkt 4 (M, SD)

av Maria Malmer Stenergard (M), Katarina Brännström (M), Elisabeth Björnsdotter Rahm (M), Julia Kronlid (SD), Jonas Andersson i Skellefteå (SD), Arin Karapet (M) och Jennie Åfeldt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 9 och

2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 6.

Ställningstagande

Ett stärkt medborgarskap förutsätter inte enbart att det ställs fler krav för att få det utan även ett ökat skydd från att berövas det, särskilt för minderåriga. I betänkandet Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:69) framkommer att det har förekommit exempel där vårdnadshavaren har ansökt om att ett barn ska befrias från sitt svenska medborgarskap i samband med att barnet förts utomlands för att giftas bort eller könsstympas. Om barnet redan har ett utländskt medborgarskap och saknar hemvist i Sverige befrias han eller hon från sitt svenska medborgarskap. Om barnet fortfarande anses ha sin hemvist i Sverige krävs det särskilda skäl för befrielse från medborgarskapet. Det är således möjligt för vårdnadshavare som vill gifta bort eller låta könsstympa sitt barn att befria barnet från det svenska medborgarskapet och därmed försvåra myndigheternas arbete med att skydda barnet. Befrielse från medborgarskap för ett barn bör därför alltid prövas av en domstol.

8. Befrielse från och förlust av medborgarskap, punkt 5 (SD)

av Julia Kronlid (SD), Jonas Andersson i Skellefteå (SD) och Jennie Åfeldt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD) yrkande 10 och avslår motion

2020/21:614 av Kerstin Lundgren (C).

Ställningstagande

Svenska medborgare som tidigare haft uppehållstillstånd på grund av skydds-skäl bör kunna ta del av de återvändandeinsatser som Migrationsverket erbjuder, inklusive återetableringsbidrag. Insatserna ska villkoras med att man frånsäger sig det svenska medborgarskapet, eftersom det tidigare hemlandet åter blivit ens hemland. Den återvändande skulle lämpligen kunna få behålla sitt svenska medborgarskap under en återetableringsperiod. Under den perioden ska återetableringsbidraget betraktas som ett lån. Om den återvändande vid periodens slut beslutar sig för att stanna i hemlandet och frånsäger sig det svenska medborgarskapet avskrivs lånet. I annat fall ska lånet återbetalas.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:522 av Josef Fransson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att 8 § lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap bör strykas och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:614 av Kerstin Lundgren (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra till regeringen att slopa förlust av medborgarskap vid 22 års ålder och lägga fram förslag om ändring i lagen om svenskt medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1124 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett språktest och villkora godkänt resultat som en del i svenskt medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1620 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett stärkt medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett moratorium för beviljande av medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1621 av Jonas Andersson i Skellefteå m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om längre hemvisttid för att beviljas medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta vandelskrav och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vandelskrav för unga och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett visst försörjningskrav kring medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om språkrav och språktest och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samhällskunskapskrav och samhällskunskapstest och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en lojalitetsförklaring och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda minderårigas svenska medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivilligt avsägande av svenskt medborgarskap i syfte att återvända och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2332 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kunskaper i det svenska språket för att beviljas medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2341 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra lagen om svenskt medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2690 av Nina Lundström (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa territorialprincipen jämte härstamningsprincipen vid bestämmandet av medborgarskap för barn och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2700 av Leila Ali-Elmi (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att grupper som inte kan styrka sin identitet på grund av omständigheter som de inte kan påverka ska ha samma möjlighet till medborgarskap som andra, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3234 av Johan Pehrson m.fl. (L):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppvärderat medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3405 av Sofia Damm m.fl. (KD):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa godkänt språkprov och samhällsorienteringsprov som villkor för att kunna anhänga om svenskt medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3526 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället för medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införandet av ett krav på huvudsaklig försörjning, som inte är i form av försörjningsstöd, för beviljande av medborgarskap i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hemvistkravet för medborgarskap i Sverige som huvudregel ska förlängas med två år och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa krav på skötsamt liv för alla över 15 års ålder som söker medborgarskap, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att systemet för medborgarskapsceremonier i Sverige ska uppvärderas och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att befrielse från barns medborgarskap alltid ska prövas av domstol och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3663 av Hans Eklind m.fl. (KD):

45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppvärdera medborgarskapets betydelse och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om medborgarskapsceremonier och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa godkänt språkprov och samhällsorienteringsprov som villkor för att anhålla om svenskt medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.